

PROSTORSKA IDENTITETA V SLOVENIJI

Danilo Kosi

Dr., profesor geografije in sociologije

Trnovska ulica 6

1000 Ljubljana

e-mail: yogapopetre@yahoo.com

UDK: 911.63

COBISS: 1.01

Izvleček

Prostorska identiteta v Sloveniji

Socialni geografi povezujejo prostorske identitete z družbeno organizacijo v smislu zadovoljevanja nekaterih potreb. Pravijo, da je posameznik umeščen v določen prostor, na katerega ga vežejo mnoge dejavnosti, ki mu omogočajo mirno, varno in udobno življenje in ga s tem vežejo v prostor, posledično pa se tudi identificirajo z njim. Dejavnike, ki vplivajo na prostorsko zavest lahko razdelimo na tradicionalne in moderne. Tradicionalni so zgodovinski spomin, kultura, umetnost, jezik, pokrajina, moderni pa družbene institucije, upravne delitve, mediji, gospodarski subjekti in množični šport.

V prispevku so opredeljeni in pojasnjeni osnovni pojmi, povezani s prostorskimi identitetami, kot so: prostorska identiteta, identiteta prostora, regionalna identiteta, identiteta regije, identitetna regija, prostorska pripadnost, zavest in identiteta.

Prostorska identiteta pomeni istovetenje (identiteto) z določenim prostorom, ki je lahko manjših ali večjih razsežnosti. Ko govorimo o prostorski identiteti, govorimo o identiteti vezani na prostor na splošno, vendar imamo lahko opravka z različnimi prostorskimi obsegi, od lokalnega do globalnega

Ključne besede

prostorska identiteta, regionalna identiteta, regionalna pripadnost, regionalna zavest, identitetne regije Slovenije

Abstract

Spatial identity in Slovenia

Social geographers link together spatial identities with social organization in term of full filling of the some needs. They claim that every individuals is install in specific space binding with it on the base of actions enable him peaceful, safe and comfortable life. In such a way man is connected with the space of living and consequently also identified with it. We can divide the factors causing spatial consciousness on traditional and modern. The traditional are historical memory, culture, art and landscape. Modern factors are social institutions, administration divisions, medias, economical companies and mass sport.

In paper we try to make clear basic terms regarding spatial identities, like: spatial identity, identity of the space, regional identity, identity of the region, identity region, spatial belongingness, consciousness and identity.

Spatial identity means that one is identifying one self with the space that could be bigger or smaller dimensions. When we talk about spatial identity we mean identities connected with the space in common but we deal with the different extensions ranged from local to global.

Key words

Spatial Identity, Regional identity, Regional belongingness, Regional consciousness, Identity regions in Slovenia

Uredništvo je članek prejelo 1.12.2012

1. Uvod

Človek se s prostorom kjer biva identificira. Zakaj? Znanost razlaga, da je prva domena človeka, zakon o ohranitvi vrste – preživetje in ohranitev vrste in individualnih biti znotraj nje. Ta preživetveni mehanizem povzroča potrebo po pripadnosti skupini in prostoru, ki pomeni večjo verjetnost preživetja skozi lažje pridobivanje osnovnih virov življenja, obrambo, zaščito ljudi, imetja in prostora bivanja ter racionalizacijo organizacije življenja. Iz te osnove izhajajo tudi socialni geografi, ki povezujejo to vprašanje z družbeno organizacijo v smislu zadovoljevanja nekaterih potreb. Pravijo, da je posameznik umeščen v določen prostor, na katerega ga vežejo mnoge dejavnosti, ki mu omogočajo mirno, varno in udobno življenje. V prostoru kjer živi, zadovoljuje najrazličnejše potrebe; nekatere skozi družbene organizacije, druge kot individuuum. Prvine tega delovanja imajo za posledico prostorske identitete (Werlen 1993, 42).

V članku poskušamo nakazati pristop do prostorskih identitet in njenih povzročiteljev, od iracionalnih vplivov, do tistih, ki prihajajo iz najbolj praktičnih, vsakdanjih dejavnosti. Tako je cilj raziskave nakazati dejavnosti, povezane z družbeno organizacijo in njihov vpliv na socialne dimenzije prostora, skozi njih prihaja do skupne percepcije, imaginacije, ki ustvarja kolektivni »mi«, in »nas« razlikuje od drugih družbenih skupin ter njihovih »oni« in »njih«, isto pa ločuje »naš« prostor od »njihovega«. (Paasi 1986).

V literaturi je pogosto prisotno precej nejasnosti in neločljivosti osnovnih pojmov, kot so prostorska identiteta, regionalna identiteta, identiteta prostora, identiteta regije. Nedorečeni so tudi pojmi, prostorska pripadnost, zavest, identiteta. V članku poskušamo razjasniti te pojme, povezane z različnimi nivoji prostorskih identitet. V intervjuju ugotavljamo prostorsko pripadnost ljudi

Namen prispevka pa je tudi opredelitev različnih nivojev prostorskih identitet. Prostorska identiteta pomeni istovetenje (identiteto) z določenim prostorom, ki je lahko manjših ali večjih razsežnosti. Ko govorimo o prostorski identiteti, govorimo o identiteti vezani na prostor na splošno, vendar imamo lahko opravka z različnimi prostorskimi obsegi, od lokalnega, do globalnega. Namen raziskave je tudi ugotoviti, kako gledajo ljudje na različne prostorske nivoje identitet in kateri mehanizmi so po njihovem mnenju najbolj vplivni pri teh procesih.

1.1 Metodologija

Temeljna metoda raziskave je hevristična metoda. S hevristično metodo smo opredelili in spoznali razsežnost osnovnih pojmov, na katerih sloni raziskava. Hevristična metoda (starogrško: heurisko - najti, spoznati, odkriti, ugotoviti, izvedeti) je metoda reševanja problemov, oz. filozofski nauk o metodah raziskovanja in pridobivanja novih spoznanj. Je metoda, po kateri se s postavljanjem vprašanj in iskanjem odgovorov nanje, približujemo jedru problema. Teoretična spoznanja smo poskušali podkrepiti še z metodo intervjuja.

2. Osnovni pojmi

Tako v domači kot tudi tuji literaturi imamo opravka s celo vrsto pojmov, povezanih z obravnavano tematiko. Pogosto ti pojmi niso razjasnjeni, včasih zaradi nedorečenosti prihaja do mešanja pomena le-teh. Pojmi kažejo določeno sorodnost, vendar so različni. To so:

- prostorska identiteta,
- identiteta prostora,
- regionalna identiteta,
- identiteta regije,
- identitetna regija.

Hkrati se v literaturi pogosto uporabljajo izrazi, kot so prostorska pripadnost, prostorska zavest, regionalna pripadnost, regionalna zavest. Za obrazložitev teh pojmov podajamo najprej opise iz Slovarja slovenskega knjižnega jezika, ki jih definira na sledeč način:

a. Pripadnost

- dejstvo, da kdo, kaj, pripada čemu (pripadnost ozemlju, državi); pripadnost prostoru pomeni čutiti pripadnost do nekega ozemlja, okolja, pokrajine.

Do občutka pripadnosti (povezanosti) pride po dolgotrajnejšem bivanju neke skupnosti v določenem prostoru, v katerega družba "odtisne" svojo podobo in tudi prostor odtisne svojo podobo v družbo; to stanje je pogojeno s stopnjo družbenega, gospodarskega, tehnološkega in kulturnega razvoja. Sčasoma se vzpostavi ravnotežje med prostorom in družbo, ki v njem živi.

b. Zavest - zavedanje

- sposobnost koga, da se zaveda svojega obstajanja in svojih duševnih stanj;
- celota duševnih stanj in procesov, ki se jih kdo zaveda;
- celota idej, spoznaj o čem, kot jo ima kak osebek sploh;
- zavedanje o svoji pripadnosti čemu.

Prostorska zavest pomeni zavedanje posameznika ali družbe, da pripadata določenemu prostoru.

c. Identiteta

- skladnost, ujemanje, istovetnost

Prostorska identiteta pomeni istovetenje (identificiranje) s prostorom, običajno s prostorom bivanja.

Lahko si postavimo zanimivo vprašanje, kaj obstaja prej, prostorska pripadnost, prostorska zavest ali prostorska identiteta? Ali obstaja časovno sosledje teh pojmov (stanj)? Namen tega vprašanja ni, da razglabljamo, kaj je bilo prej kokoš ali jajce, drevo ali seme. Zanima nas ali je mogoče razvojno razložiti nastanek prostorske identitete – tudi s tega vidika. Domnevamo, da obstaja geneza omenjenih stanj, ki si sledijo v naslednjem časovnem zaporedju:

1. pripadnost
2. zavest
3. identiteta

Domnevamo, da se sprva pojavi občutek pripadnosti prostoru, ki posledično vpliva na zavedanje in deluje na prostorsko zavest. Ko je prisotno zavedanje, se pojavi istovetenje, identiteta.

V nadaljevanju podajamo kratke definicije pojmov prostorska identiteta, identiteta prostora, regionalna identiteta, identiteta regij in identitetna regija.

Prostorska identiteta

Ko govorimo o prostorski identiteti, mislimo o identitetah vezanih za prostor na splošno; obstajajo lahko najrazličnejši prostorski nivoji, od pripadnosti ozkemu bivalnemu okolju, do globalnih dimenzij.

Identiteta prostora

Identiteta prostora je predstava (poster) nekega prostora v zavesti ljudi. Bazira na pokrajinskih, kulturnih zgodovinskih in izkustvenih komponentah posameznika ali celotne družbe.

Regionalna identiteta

Regionalna identiteta je stanje prostorske zavesti posameznika ali skupnosti do nekega specifičnega območja - regije. Kaže se skozi občutke pripadnosti, identifikacije s tem območjem - regijo.

Identiteta regije

Identiteta regije je predstava določene regije v zavesti ljudi. Identiteto regije lahko razdelimo na dva dela, »subjektivno« in »objektivno«. Subjektivna identiteta regije je tista, ki jo izražajo prebivalci regije in tisti, ki živijo izven te regije, objektivna identiteta regije pa je tista, ki bazira na fizičnem okolju, pokrajini, kulturi.

Identitetna regija

Identitetna regija je območje, ki ga povezuje podobno stanje duha ter pripadnost istim družbenim institucijam, upravnim delitvam, gospodarskim subjektom, množičnim medijem, športnim klubom, posledica česar je občutek regionalne pripadnosti oziroma identifikacija s tem istim območjem (Kosi 2012).

3. Prostorska identiteta

Geografi nenehno poskušajo razjasniti dilemo ali naj geografija pojave in procese »le« opisuje, oziroma do kod jih »sme« še razlagati. Geografija izhaja iz registracije zapaženega in opisovanja prostorskih procesov, oboje videno kot učinek oziroma rezultat v prostoru. Sodobni raziskovalec pa spoznava, da prostorska stvarnost ni le izključno stvar množice pojavov, učinkov in medsebojnih prepletanj temveč, da je končni rezultat človekovega delovanja prostoru (lahko) tudi iracionalne narave. V raziskavi se sprašujemo, kaj je tisto kar človeka tako veže v prostor in ga tudi identificira z njim? A se lahko sploh verodostojno na nivoju različnih strok sprašujemo o morda nezavednem, duhovnem pomenu povezanosti človeka in prostora in vpetosti človeka vanj? Govorimo o najrazličnejših potencialnih vplivih oblikovanja prostorske zavesti, običajno rafiniranih, pogosto oddaljenih od posameznikovega osebne sveta.

Dejavnike, ki vplivajo na prostorsko pripadnost, zavest in identiteto lahko razdelimo na tradicionalne in moderne. Tradicionalni so zgodovinski spomin, kultura, umetnost, jezik, pokrajina, moderni pa družbene institucije, upravne delitve, mediji in množični šport (Kosi 2012). Tradicionalni so pomembni prostorsko identifikacijski elementi, na katerih temeljijo tudi današnje prostorske identitete. Prostorska identiteta je produkt dolgotrajnih procesov, ki segajo globoko v preteklost. Do pojava modernih dejavnikov so bili tradicionalni glavni generatorji prostorskih identitet. Lahko bi rekli, da tradicionalni dejavniki predstavljajo bazo prostorskim identitetam, moderni pa nadgradnjo. Omenjeni dejavniki so bili podrobneje preučeni v delu Identitetne regije Slovenije (Kosi 2012) in zaradi prostorske omejenosti ni mogoče podrobneje obravnavati v pričujočem prispevku.

V določenih primerih opazimo, da prostorska identiteta – predvsem tista, ki bazira na tradicionalnih vplivih, slabi. Lahko prihaja do precej nevtralnih identitetnih območij. Preko te nevtralnosti se oblikuje prostorska identiteta skozi moč centrov

(središč), v katerih so skoncentrirani vzvodi moči skozi najrazličnejše dejavnosti (Drozg 2004). Rezultat tega je »novo« dojemanje prostorske identitete, ki se ustvarja predvsem skozi institucionalizacijo območij na osnovi izjemno akumulirane institucionalne moči centrov.

Ugotovljamo, da gre pri prostorskih identitetah za notranje vzgibe, potrebo po »opredeliti se«, ločiti se od drugih in hkrati biti z, pripadati, istovetiti se z neko skupino, idejo, prostorom, vero, prepričanjem, modnim trendom, zvrstjo glasbe, filmom, umetnostjo. Kot primer lahko navedemo nedavno svetovno prvenstvo v nogometu. Tudi ko je Slovenija izpadla iz nadaljnjega tekmovanja, so se ljudje vedno postavili pri nadaljnjih tekmah na stran nekoga, pa četudi je to ena oddaljena (prostorsko in mentalno) Gana. Naravna potreba človeka je postaviti se na neko stran, jo braniti, zagovarjati, navijati in simpatizirati. Morda veljajo isti mehanizmi tudi na političnih in drugih področjih. Ljudje smo se sposobni ločevati – združevati, tudi na podlagi tega, katero znamko avtomobila vozimo, katero pivo pijemo, katere politike volimo. Očitno gre za potrebo ločiti se od drugih in pripadati nekemu ali nečemu, v odnosu do prostora, pa je to še toliko bolj izrazito.

Musek (1997) izhaja pri pojmu prostorska identiteta iz osebne in skupinske identitete; prostorska identiteta se kaže kot zmes prostorskih in socialnih aspektov skozi življenje posameznika in družbe. Oblikuje se z vzajemnim delovanjem med posameznikom, družbo in prostorom. V prispevku poskušamo to povezavo prikazati skozi družbeno življenje, oziroma dejavnike, ki delujejo kot generatorji prostorskih identitet. Prostorske identitete pa ne izhajajo samo iz prostora samega, upoštevati je potrebno tudi duhovne aspekte. Če bi prostorska identiteta izhajala zgolj iz prostora kot takega in njegovih funkcij, potem pri emigracijskih etničnih skupinah ne bi obstajala navezanost na prostor, ki ga poseljuje matična enota, saj zdaj bivajo drugje. Po Smithu (1991) etnije in njihova povezanost s prostorom lahko živijo naprej, tudi če so že davno ločene od domovine – in sicer zaradi socialnih vezi, močne nostalgije in duhovne navezanosti. Gre za teritorij v spominu, kar velja za tako imenovane diasporične etnične skupine in dele teh skupin. Celó kadar gre za nomadske družbe, so le-te vedno navezane na določen prostor (ozemlje), ki ga imajo za svojega – lastijo si ga celo v primeru, ko nimajo stalnih naselbin.

Istovetenje s prostorom je vedno najprej ozemeljsko: človek začrta meje svojega bivališča. Z obrambo teh meja je povezana njegova suverenost. To velja tako na osebnotnem kot tudi skupinskem nivoju. Na skupinski ravni je prostorska identiteta domovina, ki je pojmovana kot država ali njena enota, na primer regija, na osebnotni ravni pa je to prostor konkretnega bivanja, ki mu rečemo dom (Južnič 1993). Tako domovina kot tudi dom imata svoje korenine v tem kar Heidegger razume kot primarni obstoj-obstajati-biti (der Da-Sein). Gre za proces, s katerim ljudje prostor spremenijo v svoj dom; ta transformacija temelji na praktičnem in čustvenem dojetanju sveta. Zato se ljudje prostorsko identificiramo tako s praktičnega kot tudi čustvenega vidika.

Glavne prvine prostorskih identitet so (Grdina 1997):

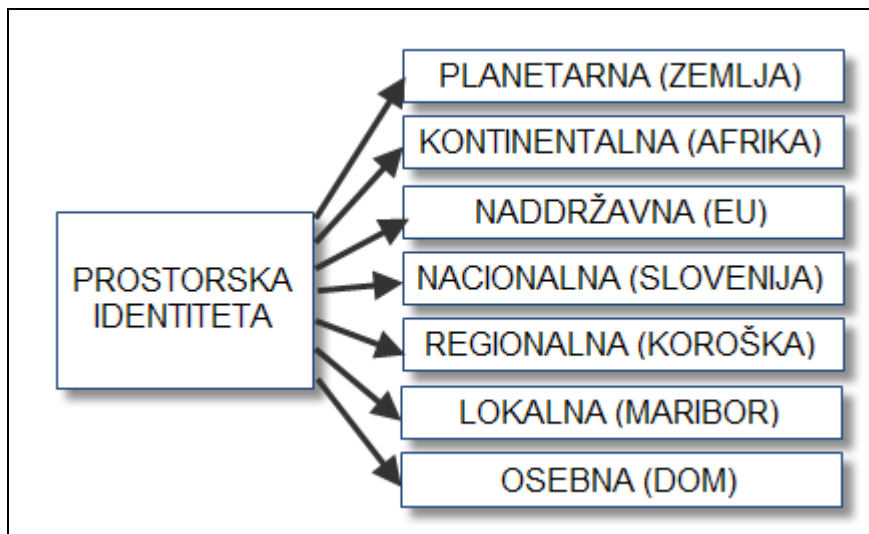
- prostorska identiteta je skupek kolektivnih predstav, ki vzpostavljajo zavest o skupni prostorski pripadnosti skupnosti, ki živi na določenem prostoru. Takšna zavest se ne pojavlja samo pri pripadnikih skupnosti, ki naseljuje določen prostor, temveč tudi pri pripadnikih drugih skupnosti. Ključno vprašanje pa je, kaj oblikuje zavest o (skupni) prostorski pripadnosti;

- prostorska identiteta ni nekaj statičnega, je zelo dinamična kategorija in je kot takšna odvisna od različnih gospodarskih, družbeno-političnih, kulturnih in drugih dejavnikov, ki se spreminjajo prostorsko in časovno;
- kolektivne predstave so sprva v glavnem posamična, individualna videnja in razumevanja, ki pa so v določenih gospodarskih, političnih in kulturnih razmerah postala last skupnosti.

Prostor, v katerem živimo je zelo obsežen in raznovrsten. Na najnižji stopnji zajema naše neposredno okolje, v kateri se trenutno gibljemo. Nekoliko bolj obširno je širše okolje, ki ga zaznavamo z našimi čuti, kot so vid, sluh in vonj. Prostor, v katerem se gibljemo vsak dan je še širši; zajema naše stanovanje, hišo, delovno mesto, trgovino, kot tudi vsa ostala mesta, ki jih obiščemo čez dan in poti, ki jih povezujejo. Prostor, ki je še obsežnejši in ga na različne načine spoznavamo, se v njem gibljemo ter v njem ali z njim načrtujemo in opravljamo različne dejavnosti, je „virtualni prostor“, ki ga posameznik sprejema iz medijev, institucij (v šoli), skozi množični šport (športne prireditve po celem svetu). Tako ima vsak posameznik množico prostorov v katerih deluje, iz tega izhajajo različni nivoji prostorskih identifikacij (Repovš 2002). Zajema naš kraj, regijo, državo, kontinent, celoten planet. Vsakega od naštetih prostorov spoznavamo na različne načine, v njih načrtujemo in izvajamo različne dejavnosti. O tem govorijo tudi psihologi, ki predpostavljajo, da temelji naše spoznavanje, iz katerega sledijo posamezne prostorske identitete, na različnih kognitivnih procesih in miselnih predstavah. Downs in Stea (1977) ločujeta zaznavni prostor majhnih razsežnosti ter geografski ali transperceptualni prostor velikih razsežnosti ter poudarjata, da se način zaznavanja in spoznavanja v obeh prostorih pri ljudeh pomembno razlikuje. Velikost prostora se tesno povezuje z identitetami in z virom informacij, ki so ključne pri njegovem spoznavanju kar direktno vpliva na prostorske identifikacije. Glede na zaznavne in spoznavne vire informacij ločuje Mark (1992) tri osnovne koncepte prostora, ki jih lahko zasledimo v prostorski kogniciji: haptični, slikovni in transperceptualni prostor. Haptični prostor obsega bližnji prostor, ki ga spoznavamo s stiki in telesno interakcijo z njim. Slikovni prostor temelji na vidni zaznavi, vključuje pa tudi slušne in vonjalne informacije. Transperceptualni prostor presega okvire naše zaznave, saj je opredeljen kot prostor, ki ga ne moremo naenkrat zajeti v celoti. V umu ga sestavljamo na podlagi izkušenj z večjim številom neodvisnih haptičnih in slikovnih prostorov, ki jih prejmemo skozi različne vplive vsakdanjega življenja. Različno zaznavanje prostorov različnih razsežnosti vpliva tudi na različne nivoje prostorskega identificiranja (lokalno, regionalno, ...).

Prostorska identiteta pomeni istovetenje (identiteto) z določenim prostorom, ki je lahko manjših ali večjih razsežnosti. Ko govorimo o prostorski identiteti, govorimo o identiteti vezani na prostor na splošno, vendar imamo lahko opravka z različnimi prostorskimi obsegi. Tako kot imamo državne institucije, nekatere na državnem, druge regionalnem, spet tretje na lokalnem nivoju. Vsem je skupno, da so državne, postavljene pa so za prostore različnih dimenzij. Podobno je s prostorskimi identitetami. Prostorska identiteta predstavlja okvir, znotraj katerega lahko umestimo cel spekter od lokalnega do planetarnega. Tako na primer med prostorsko in regionalno identiteto ne gre za hierarhičen odnos, saj govorimo o prostorski identiteti tako na lokalni ravni, kot tudi globalni. V prispevku razumemo prostorsko identiteto kot splošni pojem, ki vsebuje različne nivoje in oblike identitet vezanih za prostor – na primer, regionalna identiteta predstavlja enega izmed nivojev prostorske identitete.

Tako predstavlja prostorska identiteta splošno gledanje na različne prostorske identitete, za katere veljajo podobni ali celo enaki principi.

Slika 1: Nivoji prostorskih identitet.
Vir: Kosi, 2012.

Posameznik se istočasno opredeljuje na vseh nivojih, točno ve kakšen je njegov odnos do svojega doma, ima občutek pripadnosti „svojemu“ Logatcu, Notranjski, Sloveniji, EU. Še najbolj izrazito je to opredeljevanje na lokalni, regionalni in narodni ravni. Vendar se različni nivoji prostorskih identitet ne izključujejo ampak dopolnjujejo, hierarhično nadgrajujejo in včasih tudi konkurirajo.

V času v katerem živimo smo podvrženi mnogim globalnim vplivom, prihaja do "množenja" prostorskih identitet. Postmoderna, postkapitalistična, postindustrijska družba ponuja veliko identitet tudi v prostorskem smislu. V današnji družbi se lahko identitete med seboj prekrivajo in kopičijo ter s tem tudi zasenčijo pomen katere iz med njih. V Evropi se je pojavila še nadnacionalna identiteta, ki jo lahko imenujemo evropska. Mesto evropske identitete je nekje med nacionalnimi identitetami in globalizacijskimi razsežnostmi. Nastaja zaradi vse večjega širjenja ter vpliva Evropske unije na naša življenja - predvsem EU igra pomembno vlogo pri nastanku evropske identitete – verjetno bo ta nivo prostorske identitete postajal vse bolj prisoten tudi v vsakdanjem življenju ljudi.

Vendar se posameznik težko istoveti, identificira s tako široko skupnostjo, kot je nadnacionalna skupnost (na primer Evropska unija ali Evropa). Za človeka so še vedno temeljnega pomena manjše skupine in skupnosti ter prostori vezani za njih. Potrebe po družbeni pripadnosti, varnosti in sprejetosti se uresničujejo predvsem na lokalni ter regionalni ravni in ne širše. Zato dobivata vse večji pomen lokalna in regionalna pripadnost, saj so mentalno ljudem kraji in regije bližje kot država, kaj šele Unija. Vendar je potrebno računati tudi z evropsko identiteto. Če razmišljamo o času, ko nacionalne identitete še niso bile izoblikovane in zakoreninjene med ljudmi, so se ti identificirali s svojim krajem, dolino, pokrajino, ne pa s tedaj tako abstraktno idejo nacije. Prav tako se morda nekemu danes zdi abstraktna ideja o

evropski identiteti in njena dejanska »zaživitev« med ljudmi. Čas bo prinesel odgovore, če se je tako ogromna in heterogena struktura kot je EU sploh sposobna ohraniti na »daljši rok«, in če se je, kako bo to delovalo identitetno na ljudi. Kakorkoli že, tako regionalna identiteta, kot tudi evropska, pomenita obogatitev za človeka in lahko predstavljata izziv za nacionalno identiteto. Kot pa smo že omenili, ni nujno, da se različne identitete med seboj izključujejo, ampak se lahko dopolnjujejo.

Prostorska identiteta pa se ne konča na nadnacionalnem nivoju ampak lahko doseže tudi kontinentalnega (Evropejci, Afričani, Američani). V zadnjih letih prihaja v ospredje, predvsem v povezavi z ekološkimi, klimatskimi, zdravstvenimi in ekonomskimi spremembami/ dogajanji, zavest, da smo prebivalci Zemlje. Vedno bolj se zavedamo, da karkoli pomembnega se zgodi v Sloveniji, ZDA ali na Kitajskem, ima hitro vpliv tudi na vsako posamezno državo in celoten planet. Metaforično lahko rečemo, da sedimo vsi v istem čolnu in karkoli se zgodi na posameznem delu čolna, vpliva na vse, ki sedijo v njem.

4. Rezultati Intervjuja o prostorski identiteti v Sloveniji v luči različnih nivojev prostorskega identificiranja

V Sloveniji smo 2011 končali sedem letno raziskavo o prostorskih identitetah v Sloveniji (Kosi 2012). Ena izmed metod raziskave je bil tudi intervju ki smo ga izvajali tri leta, do 2009. Intervjuvali smo 440 oseb iz različnih delov Slovenije. V pričujočem članku predstavljamo rezultate omenjene raziskave z vidika različnih nivojev prostorskih identitet.

Odgovori intervjuvancev so pokazali, da lahko v Sloveniji prepoznamo 12 identitetnih območij s katerimi se najpogosteje identificirajo: Prekmursko, Mariborskoštajersko, Koroško, Celjskoštajersko, Zasavsko, Posavsko, Dolenjsko, Ljubljansko, Gorenjsko, Notranjsko, Goriška in Primorsko.

Vsako od teh območij ima svoje središče – v nekaterih primerih tudi več. Ponekod je občutek regionalne pripadnosti najmočnejši v središčih regij, proti mejam s sosednjimi slabi - Ljubljanska regija - in se preliva z drugimi. V določenih primerih pa je regionalna identiteta ravno na robnih območjih najizrazitejša - Prlekija nasproti Prekmurski identiteti.

Intervjuvanci so v pogovoru nakazali, da zaznavajo različne nivoje prostorskega identificiranja, od lokalnega do globalnega. Odgovori povezani z lokalnim prostorskim nivojem kažejo predvsem na praktične vidike življenja. Bolj »abstraktni svetovi« pa so povezani predvsem s prihodnostjo in skrbjo – tudi strahom, glede dogajanj na globalni ravni, s seveda možnimi posledicami na lokalni.

Posameznik se istočasno opredeljuje na vseh nivojih, točno ve kakšen je njegov odnos do svojega doma, ima občutek pripadnosti „svojemu“ Logatcu, Notranjski, Sloveniji, EU. Še najbolj izrazito je to opredeljevanje na lokalni in regionalni ravni. Vendar se različni nivoji prostorskih identitet ne izključujejo ampak dopolnjujejo, hierarhično nadgrajujejo in včasih tudi konkurirajo.

Vprašani v veliki večini jasno zavedajo kateri regiji pripadajo, kaj je njihova „matična“ regija, skoraj enoznačni so tudi odgovori glede središča posamezne regije. Brez dvomov je močno prisoten tudi državni identitetni nivo, nastaja pa tudi

v povezavi z Evropsko unijo. Izkazalo se je, da ljudje razmišljajo praktično, bližje so jim kar je seveda logično, ožji bivalni prostori. Širše prostorske strukture so jim precej oddaljene, abstraktne in odtujene.

4. Zaključek

V prispevku opozarjamo na raznovrstnost prostorov našega bivanja in delovanja ter posledično tudi identificiranja. Ljudje se jasno opredeljujejo/umeščajo in identificirajo z različnimi prostorskimi nivoji, od lokalnega do globalnega. Posameznik se istočasno opredeljuje na vseh nivojih, točno ve kakšen je njegov odnos do svojega doma, ima občutek pripadnosti „svojemu“ Logatcu, Notranjski, Sloveniji, EU. Še najbolj izrazito je to opredeljevanje na lokalni, regionalni in narodni ravni. Vendar se različni nivoji prostorskih identitet ne izključujejo ampak dopolnjujejo, hierarhično nadgrajujejo in včasih tudi konkurirajo.

Geografi povezujejo prostorske identitete z družbeno organizacijo v smislu zadovoljevanja nekaterih potreb. Pravijo, da je posameznik umeščen v določen prostor, na katerega ga vežejo mnoge dejavnosti, ki mu omogočajo mirno, varno in udobno življenje in ga s tem vežejo v prostor, posledično pa tudi identificirajo z njim.

V prispevku so opredeljeni in pojasnjeni osnovni pojmi povezanimi s prostorskimi identitetami, kot so: prostorska identiteta, identiteta prostora, regionalna identiteta, identiteta regije, identitetna regija, prostorska pripadnost, zavest in identiteta.

Dejavnike, ki vplivajo na prostorsko zavest lahko razdelimo na tradicionalne in sodobne. Tradicionalni so zgodovinski spomin, kultura, umetnost, jezik, pokrajina, sodobni pa družbene institucije, upravne delitve, mediji, gospodarski subjekti in množični šport. Tradicionalni so pomembni prostorsko identifikacijski elementi, na katerih temeljijo tudi današnje prostorske identitete. Prostorska identiteta je produkt dolgotrajnih procesov, do pojava modernih dejavnikov, so bili tradicionalni glavni generatorji prostorskih identitet. V določenih primerih opazimo, da prostorska identiteta – predvsem tista, ki bazira na tradicionalnih vplivih, slabi. Glede na izjave intervjuvancev ugotavljamo, da blede zgodovinski spomin, zaradi globalizacijskih vplivov pada identitetna moč narečij (jezika), pogosto se izgublja značilnosti tradicionalne pokrajine, masovna globalizacijska kultura meče veliko senco na lokalno-regionalno. Zaradi tega lahko prihaja do precej nevtralnih identitetnih območij. Preko te nevtralnosti se oblikuje prostorska identiteta skozi moč centrov (središč), v katerih so skoncentrirani vzvodi moči skozi najrazličnejše dejavnosti kot so mediji, institucije, upravne delitve, gospodarske subjekte in množični šport. Rezultat tega je »novo« dojemanje prostorske identitete, ki se ustvarja predvsem skozi institucionalizacijo območij na osnovi izjemno akumulirane institucionalne moči centrov. Vendar so tradicionalne usedline še vedno močno prisotne, zaradi česar ugotavljamo preplet sodobnih in tradicionalnih dejavnikov na prostorsko identiteto ljudi.

Rezultati intervjuja kažejo, da lahko v Sloveniji prepoznamo 12 identitetnih območij s katerimi se ljudje najpogosteje identificirajo: Prekmursko, Mariborsko-koštajersko, Koroško, Celjsko-koštajersko, Zasavsko, Posavsko, Dolenjsko, Ljubljansko, Gorenjsko, Notranjsko, Goriška in Primorsko identitetno območje.

Ponekod je občutek regionalne pripadnosti najmočnejši v središčih regij, proti mejam s sosednjimi slabi - Ljubljanska regija in se preliva z drugimi. V določenih primerih pa je regionalna identiteta ravno na robnih območjih najizrazitejša - Prlekija nasproti Prekmurski identiteti.

Literatura

- Downs, R. M., Stea, D. 1977: *Maps in minds : reflection on cognitive mapping*. London.
- Drozg, V. 2004: *Regije – kontekst ali koncept spoznavanja pokrajine. Teorija in praksa regionalizacije Slovenije*. Maribor.
- Južnič, S. 1993: *Identiteta*. Fakulteta za družbene vede. Zbirka *Teorija in praksa*. Ljubljana.
- Grdina, I. 1997: *Konstituiranje slovenske nacionalne identitete in slovenska književnost (v trikotniku Avstrija - Jugoslavija – Slovenija)*. Avstrija, Jugoslavija, Slovenija. *Slovenska narodna identiteta skozi čas*. Ljubljana.
- Kosi, D. 2012: *Identitetne regije Slovenije*. Doktorska disertacija. Maribor.
- Mark, D. M. 1992: *Spatial metaphors for human-computer interaction*. Proceedings, Fifth International Symposium on Spatial Data Handling. Charleston.
- Musek, J. 1997: *Prvine narodne identitete in analiza slovenske samopodobe*. Avstrija, Jugoslavija, Slovenija. *Slovenska narodna identiteta skozi čas*. Ljubljana.
- Paasi, A. 1986: *The institutionalizations of regions : a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity*. Fennia 164. Oulu.
- Repovš, G. 2002: *Osnove prostorske kognicije. Spoznavni zemljevid Slovenije*. Ljubljana.
- Smith, A., D. 1991: *National identity*. Zbirka *Ethnonationalism in comparative perspective*. Las Vegas, London.
- Werlen, B.: 1993: *Society, action and space*. London, New York.

SPATIAL IDENTITY IN SLOVENIA

Summary

In paper we would like to point out the diversity of the space of human living and acting, subsequently also identifying. The people very clearly declaring them self with the different spatial levels from local to global. The individuals are declaring them self at the same time on all spatial levels, they express clearly their relations towards their home, they have feeling of belongings to »their« Logatec, Notranjska, Slovenia and EU. Most explicitly they declare them self on local, regional and national level. Different levels of spatial identities don't exclude each other but working complementary and sometimes also compete one another. Geographers link together spatial identities with social organization in term of full filling of the some needs. They claim that every individuals is install in specific space binding with it on the base of actions enable him peaceful, safe and comfortable life. In such a way man is connected with the space of living and consequently also identified with it.

In the paper we try to make clear about basic terms regarding spatial identities, like: spatial identity, identity of the space, regional identity, identity of the region, identity region, spatial belonging ness, consciousness and identity.

We can divide the factors causing spatial consciousness on traditional and modern. The traditional are historical memory, culture, art, language and landscape. Modern factors are social institutions, administration divisions, medias, economical companies and mass sport. The traditional are important spatial identical factors and represent the basis of actual spatial identities. Spatial identities are the product of the long term process until the appearance of the modern they have been main generators of spatial identities. But we have been notice in certain cases that spatial identities – especially that based on traditional influences is decreasing. According to the opinion of interviewers we conclude that historical memories gets lost. Due to globalization influences the role of dialects slowly decline. And we are the witnesses of the diminishing characteristics of the traditional landscape. Mass global culture is prevailing local-regional. Due to all those facts neutral identical Territories can appear. New spatial identity is shaped by strong influence of the cities where many social activities are concentrated like social institutions, economical companies, the seat of administration divisions, medias and mass sport. The result of that process is new understanding of spatial identities created through the institutionalization of the Territories on the base of the outstanding accumulated institutional powers of the Centre. But traditional influences are still intensively present, so we found out the mixture of the both traditional and modern.

The results of the interview shows that in Slovenia we can recognize 12 identical regions: Prekmurje, Mariborskaštajerska, Koroška, Celjskoštajerska, Zasavje, Posavje, Dolenjska, Ljubljana region, Gorenjska, Notranjska, Goriška in Primorska. Somewhere the feeling of belonging ness is strongest in the Centre of the regions getting weaker towards the borders and mixing there with neighbors regional identity (Ljubljana region). In certain cases regional identity is strongest at the borders area – Prlekija against Prekmurje identity.

